WYNIA'S WEEK

Zijn schulden gezond? Dat wordt de grote clash tussen Geert Wilders en de VVD

Posted on 17 juli 2024 by Menno Tamminga

Zonder leningen geen vooruitgang. Bedrijven lenen geld voor investeringen in machines en technologie. Burgers lenen geld om een huis te kopen, of een auto. De overheid financiert met geleend geld zijn uitgaven, van defensie tot en met de gezondheidszorg.

En altijd is daar ook dat stemmetje in ons achterhoofd dat zegt: geld lenen kost geld. Overheidsmaatregelen doen hun best om dat stemmetje extra volume te geven. Want geld lenen valt voor de overheid in dezelfde categorie als bijvoorbeeld alcoholgebruik: geniet ervan, maar leen met mate. Geld lenen is immers fiscaal aantrekkelijk, dat weet de overheid, ze heeft het zelf ingevoerd, maar dat voordeeltje zit haar ook dwars.

Deze fiscale prikkel leidt er gemakkelijk toe dat consumenten en bedrijven teveel lenen, de rente en aflossing niet meer kunnen betalen en in problemen komen. Dus

is de redenering in Den Haag: pas op voor hoge schulden. Zij zijn een risico voor de stabiliteit van de economie.

In de eerste kabinetten van Mark Rutte was het verlagen van het begrotingstekort en reduceren van de schuldenlast prioriteit nummer één. De overheid én toezichthouders zoals De Nederlandsche Bank dreigden consumenten voortdurend met hel en verdoemenis als zij steeds weer hogere hypotheekschulden zouden maken. Deze hoge schulden trokken na de krediet- en bankencrisis van 2008/2009 extra de aandacht.

Maar wat blijkt nu?

Consumenten, bedrijven én de overheid zelf hebben hun schulden drastisch verlaagd. Niet altijd in absolute zin. Koopwoningen zijn duurder dan tien jaar geleden, dus kopers sluiten een hogere lening af. Maar de daling in relatieve zin is spectaculair.

Schulden smelten

Het Centraal Planbureau (CPB) constateert in zijn meest recente risicorapportage bijvoorbeeld dat de hypotheekschulden de afgelopen tien jaar zijn gedaald van bijna 120 procent van de totale productie van goederen en diensten (bbp) naar ongeveer 90 procent. De overheidsschuld is 47 procent van het bbp, ver onder het Europese alarmniveau van 60 procent en ook lager dan in Duitsland en Frankrijk.

De CPB-rapportage maakt een tevreden indruk. De financiële buffers van de huishoudens zijn gegroeid. De waarde van hun schulden ten opzichte van de waarde van hun woningen is gedaald. De betaalbaarheid van de schuld is dankzij de rentedaling in het tweede deel van het vorige decennium toegenomen. Huizenkopers hebben de lage rente voor jaren vastgezet.

De omslag in de hypotheekschulden is zo geleidelijk gegaan, dat je bijna zou vergeten dat overheidsbeleid hieraan ten grondslag ligt. De renteaftrek op leningen is beperkt tot dertig jaar en aflossingen zijn verplicht. Dit is, het mag gezegd, een voorbeeld van een overheidsmaatregel die werkt.

Het CPB maakt in zijn risicorapportage duidelijk dat de schuldobsessie van tien jaar

geleden geen bestaansrecht meer heeft. Sterker nog, je kunt je afvragen of de kentering niet te ver is doorgeschoten. Want schulden maken is onmisbaar voor een dynamische, groeiende economie, mits het geleende geld prudent en profijtelijk wordt besteed.

In zijn column in *Het Financieele Dagblad* wees uitgerekend CPB-directeur Pieter Hasekamp er vorige week op dat hoge schulden risico's kennen, maar het tegenovergestelde ook. 'Geleend geld speelt een belangrijke rol in de economie', schrijft Hasekamp. Hij waarschuwt dat de steeds hogere toezichts- en kapitaaleisen voor banken ook negatieve gevolgen hebben. Bedrijven die geld willen lenen wijken uit naar andere financiers die een hogere rente vragen.

Schoof serveert eerst het zoet

De gedaalde schuldenlast van bedrijven oogt positief vanuit een risico invalshoek. Maar hoe konden ze zo dalen? Het gros van de bedrijven heeft de afgelopen jaren goed verdiend. De economie bloeide, de rente was laag, gestegen lonen gaven meer koopkracht. Maar het kan ook zo zijn dat grote bedrijven meer marktmacht hebben gekregen, met minder concurrentie zodat zij gemakkelijker hun prijzen verhogen. Of dat bedrijven minder geld nodig hebben omdat zij minder innoveren. Dan zijn de dalende schulden een signaal van stagnatie.

Je hoeft geen orakel te zijn om te zien dat de eerste trendbreuk zich al aandient. De schulden van de overheid gaan als percentage van het bbp weer stijgen. Het kabinet-Schoof haalt namelijk het zoet voor de burger (lastenverlichting) naar voren en kiest voor een begrotingstekort dat nog nét (2,8 procent van bbp) aan de Europese normen (3 procent) voldoet.

Nederland transformeert namelijk in de richting van de Zuid-Europese lidstaten. Zij vinden hogere tekorten en staatsschulden niet zo bezwaarlijk als het calvinistische noorden.

'Diepe zakken' zijn de nieuwe consensus

De transformatie zie je aan het compromis dat Sigrid Kaag (D66), de vorige minister van Financiën, met Spanje uitdokterde over Europese afspraken om begrotingstekorten beheersbaar te houden. Je ziet het ook aan de omslag in het denken in de politiek. Kaags voorganger, Wopke Hoekstra (CDA), prees in de

coronapandemie de ‘diepe zakken’ van de overheid om bedrijven en de economie te steunen. Geleend geld moest rollen.

Deze ‘diepe zakken’ zijn politiek gezien de nieuwe consensus. VVD-minister Eelco Heinen van Financiën profileert zich echter als een zuinige schatkistbewaarder in de traditie van partijgenoot Gerrit Zalm. De grotere coalitiegenoot, de PVV, is het gulle tegendeel. Deze tegenstelling kenmerkt deze coalitie. Heinen heeft een bondgenoot in het hoofdlijnenakkoord. Maar zoals de cijfers er nu uitzien, kan de PVV met gemak claimen dat er nog genoeg ruimte is om schulden te maken. Je kunt erop wachten dat PVV-leider Geert Wilders in de het debat Heinens zuinigheid als ‘slappe hap’ kwalificeert.

Menno Tamminga *is economisch columnist van Wynia’s Week. Eerder was hij redacteur en columnist van Het Financieele Dagblad en van NRC Handelsblad.*

Wynia’s Week *wordt mogelijk gemaakt door de vrijwillig betaalde abonnementen van de lezers. Doet u al mee? Doneren aan Wynia’s Week kan* ***HIER****. Hartelijk dank!*